

MACIEJ HUCULAK
Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Inwestycje zagraniczne w przemyśle Krakowa

Poniższe opracowanie¹ składa się z trzech zasadniczych części. Pierwsza stanowi szkic do roli Krakowa w inwestycjach zagranicznych na tle województwa małopolskiego. W drugiej części autor starał się pokazać aktywność inwestorów zagranicznych w krakowskim przemyśle w stosunku do analogicznych procesów zachodzących w województwie małopolskim. Ostatnią stanowi opis największych inwestycji zagranicznych sektora przemysłowego w Krakowie. Przyjęcie takiej właśnie struktury pracy pozwala, zdaniem autora, na rozpatrywanie analizowanego zjawiska w szerszym kontekście geograficznym, od którego, starając się zrozumieć prawidłowości rządzące tym skomplikowanym zagadnieniem, nie sposób odebrać analogicznych procesów zachodzących w samym Krakowie.

METODY BADAŃ

W opracowaniu przedstawiono jedynie inwestycje bezpośrednie, pojmowane zgodnie z literaturą przedmiotu jako inwestycje, których celem jest osiągnięcie przez inwestora zagranicznego trwałego dochodu w wyniku efektywnego wpływu na decyzje danego przedsiębiorstwa (m.in. Domański 2002). Wskaźnikiem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) jest objęcie przez podmiot zagraniczny co najmniej 10% udziału w kapitale akcyjnym/zakładowym spółki (*Detailed...* 1994). Sporządzona analiza nie obejmuje inwestycji o charakterze portfelowym, a więc polegających na osiągnięciu zysku przez inwestorów z lokat kapitałowych, przy braku istotnego z punktu funkcjonowania firmy udziału w kształceniu danego przedsięwzięcia gospodarczego oraz woli kontrolowania przedsiębiorstwa.

Głównym miernikiem, który został zastosowany w ocenie zaangażowania inwestorów zagranicznych, jest wartość kapitału, który składa się na inwestycję, przedstawiona w USD.

¹ W niniejszym artykule wykorzystano efekty badań firm z udziałem kapitału zagranicznego w województwie małopolskim prowadzonych od kilku lat przez zespół Zakładu Rozwoju Regionalnego Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie pod kierownictwem prof. dr. hab. Bolesława Domańskiego, w których to badaniach autor miał swój udział. Ich zwińczeniem stała się wydana w 2006 roku pod auspicjami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego pozycja dotycząca inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim (Domański i in. 2006). Powstanie niniejszego artykułu nie byłoby możliwe bez zgody prof. B. Domańskiego na wykorzystanie i przetworzenie bazy danych, będącej podstawą wzmiankowanego powyżej opracowania. Za udzieloną zgodę autor artykułu jest Panu Profesorowi głęboko wdzięczny.

Przedstawione w opracowaniu wartości są skumulowanymi wartościami nakładów inwestycyjnych poniesionych przez firmy zagraniczne od 1989 roku do 31 grudnia 2005 roku, o ile w tekście nie zaznaczono inaczej. Dodatkowym okresem, który pełnił w analizie rolę pomocniczą, tj. przedstawiającą najnowsze zmiany, były lata 2000–2005. Drugą wartością decydującą o roli firmy z kapitałem zagranicznym w gospodarce lokalnej i regionalnej jest w niniejszej analizie liczba zatrudnionych w firmach, w których udział inwestora zagranicznego przekroczył na koniec 2005 roku 10%.

Przeprowadzone badania objęły zarówno firmy posiadające siedziby w Krakowie, jak i te zarejestrowane poza nim, prowadzące jednak na terenie miasta działalność. W analizie stosowane są zamiennie, w celu porównywania wybranych zjawisk zachodzących w Krakowie z szerszym tłem geograficznym, następujące określenia dotyczące województwa małopolskiego: region, Małopolska, województwo.

Dane odnoszące się do wielkości zatrudnienia oraz wartości inwestycji pozyskiwano z kilku źródeł. Podstawowym źródłem wiedzy na temat ww. mierników były informacje uzyskane bezpośrednio w badanych firmach poprzez ankietę pocztową lub wywiady telefoniczne. Na pozostałe składały się m.in. informacje spółek giełdowych (raporty roczne, prospekty emisyjne), lista największych inwestorów Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ), informacje prasowe, jak również szacunki własne. W przypadku zatrudnienia cennym źródłem danych okazały się być: baza Business CD firmy Hoppenstedt Bonnier, a także baza Centrum Informacji Profesjonalnej Teleadreson.

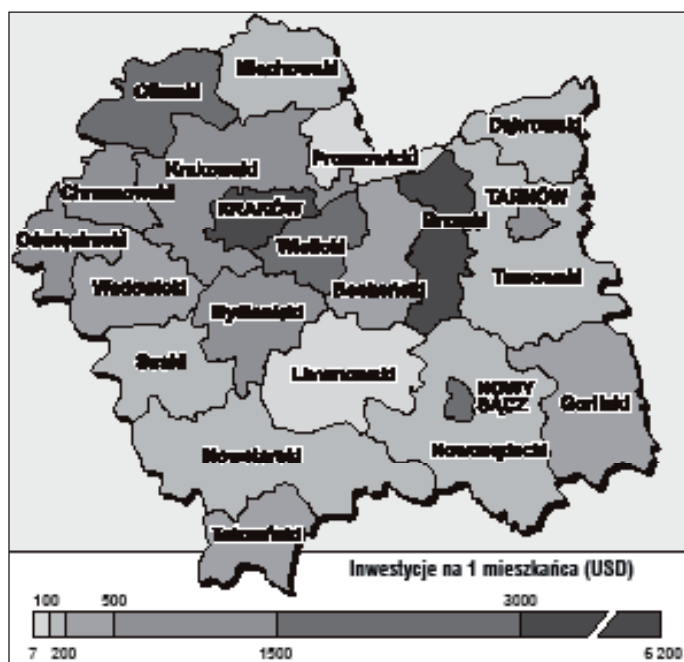
INWESTYCJE ZAGRANICZNE W KRAKOWIE

Jednym z najważniejszych czynników, które wpływają na rozwój gospodarczy Krakowa jest wielkość i struktura inwestycji zagranicznych. Rola kapitału zagranicznego w okresie transformacji systemu społeczno-gospodarczego kraju jest szeroko i dość jednoznacznie pozytywnie interpretowana przez większość autorów zajmujących się tą tematyką (Domański 2001, Stryjakiewicz 1999). Zjawisko to w ostatnim czasie stanowi również przedmiot dociekań teorii rozwoju regionalnego, zarówno w skali regionalnej (Sobala-Gwosdz 2005), jak i ponadregionalnej (Latocha 2005).

Kluczowa rola miasta stołecznego województwa małopolskiego widoczna jest także w tym aspekcie. Z sumy 6 865 mln USD ogółu kapitału zagranicznego, który napłynął do Małopolski w latach 1989–2005, Kraków skoncentrował 4 674 mln USD, a więc ponad 2/3. W przeliczeniu na jednego mieszkańca daje to 6 177 USD, stawiając go na pierwszym miejscu w regionie (ryc. 1). Liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym w stolicy województwa wyniosła na koniec 2005 roku blisko 51 tys. osób, spośród 87 tys. dla całego województwa.

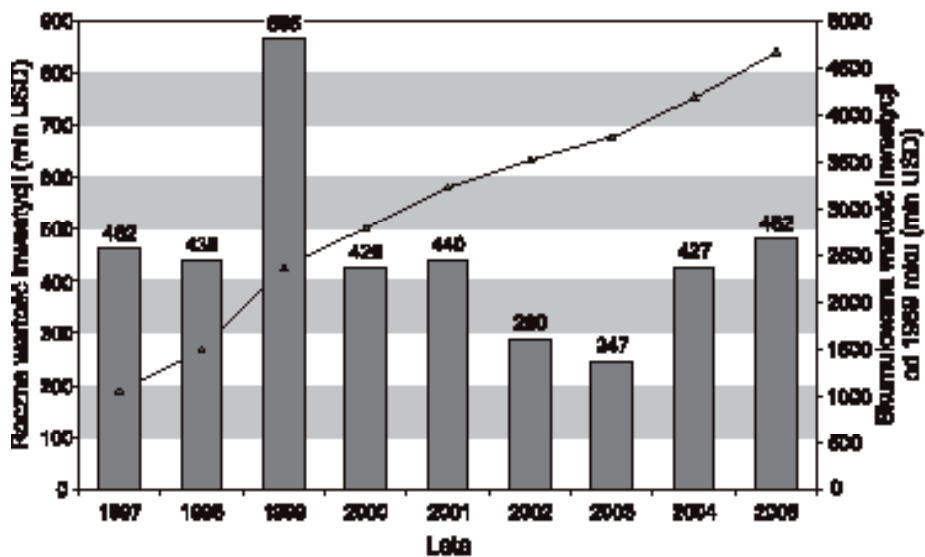
Od roku 1996 sumaryczna wartość inwestycji zagranicznych ogółem w Krakowie wzrosła z blisko 600 mln USD do 4,7 mld USD. Przeciętny, roczny napływ kapitału zagranicznego do stolicy województwa małopolskiego w tym okresie mieścił się w przedziale 400–500 mln USD (ryc. 2). Odstępstwami od tej reguły było jedynie widoczne spowolnienie napływu kapitału zagranicznego w latach 2002–2003 oraz wyjątkowy, bo charakteryzujący się ponaddwukrotnym przekroczeniem wartości średniej, rok 1999².

² Co było związane w głównej mierze z przejściem kontrolnego pakietu akcji Banku BPH przez austriacki HypoVereinsbank.

Ryc. 1. Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na 1 mieszkańca według powiatów do 2005 roku

Źródło: Domański i in. (2006)

Ryc. 2. Wartość inwestycji zagranicznych w Krakowie do roku 2005

Źródło: Opracowanie własne

W strukturze przyciągniętego kapitału według sektorów gospodarki (tab. 1) pozycja Krakowa jest najsłabsza w przypadku przemysłu i budownictwa (1,6 mld USD inwestycji stanowiących 46,6% ogółu nakładów zagranicznych w województwie). Stolica województwa dominuje pod tym względem w przypadku handlu (0,5 mld USD – 62,9%), zaś o hegemonii można mówić w przypadku sektora usług, który koncentruje 2,5 mld USD (97,1%). Stan ten wynika z powszechnie obserwowanej tendencji do koncentracji miastotowórczych usług wyższego rzędu w ośrodkach miejskich stojących najwyżej w hierarchii osadniczej. Należy zwrócić uwagę, że w latach 2000–2005 znaczenie Krakowa w całości inwestycji w regionie zmniejszyło się o blisko 10 punktów procentowych. Największy wpływ na tak znaczący spadek miały inwestycje w przemyśle i handlu dokonane w tym okresie poza Krakowem. Stolica województwa traci część inwestorów na rzecz terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta (powiat krakowski ziemski, wielicki) i dalszej części swojej strefy metropolitalnej (powiat chrzanowski, myślenicki). Na spadający udział miasta w wolumenie inwestycji zagranicznych wpływ mają również duże inwestycje realizowane przez największe firmy przemysłowe w regionie, takie jak: Can-Pack i Carlsberg Okocim w Brzesku, Kimberly-Clark w Kluczach (powiat olkuski), SGL Carbon Polska w Nowym Sączu. W przypadku handlu wiąże się to ze zmianą strategii nie tylko największych, ale również średniej wielkości sieci handlowych i otwierania przez nie swoich placówek, po roku 2004, także w ośrodkach subregionalnych (Sobala-Gwosdz i in. 2006).

Tabela 1. Struktura inwestycji zagranicznych w Krakowie według wielkości zainwestowanego kapitału i zatrudnienia do końca 2000 i 2005 roku

Rok	Sektor	Zatrudnienie			Inwestycje		
		Kraków (tys. osób)	Udział w regionie	Region (tys. osób)	Kraków (mln USD)	Udział w regionie	Region (mln USD)
2000	Przemysł	16,3	40,6	40,2	964	54,6	1 765
	Handel	8,6	73,6	11,7	301	77,7	387
	Usługi	10,2	60,3	16,9	1 524	97,7	1 559
	Ogółem	35,2	51,1	68,8	2 789	75,1	3 711
2005	Przemysł	20,8	46,6	44,6	1601	46,6	3433
	Handel	11,8	70,6	16,7	540	69,8	774
	Usługi	18,3	70,4	26,0	2 532	95,3	2 657
	Ogółem	50,9	58,3	87,3	4 674	68,1	6 864

Źródło: Opracowanie własne

W zatrudnieniu w firmach z kapitałem zagranicznym widoczna jest tendencja odwrotna w stosunku do wartości zainwestowanego kapitału. Kraków, w latach 2000–2005, zwiększył swój udział w zatrudnieniu w województwie o ponad 7 punktów procentowych (tab. 1). Wiąże się to przede wszystkim z prywatyzacją największego pracodawcy w krakowskim przemyśle – dawnej Huty im. T. Sendzimir, oraz wysoką dynamiką zatrudnienia w pracochłonnym sektorze gospodarki, jakim są usługi. Wskutek tego, mimo postępującej serwicyzacji gospodarki lokalnej, działalność przemysłowa odnotowała w omawianym okresie zbliżony, sięgający w skali regionu 7 punktów procentowych wzrost.

Tabela. 2. Struktura inwestycji zagranicznych według PKD w Krakowie, województwie małopolskim i Polsce do końca 2005 roku

PKD	Sekcja	Wartość inwestycji w Krakowie w mln USD	Udział w%		
			Kraków	Region	Polska*
D	Przetwórstwo przemysłowe	1 379	29,5	45,6	39,9
J	Pośrednictwo finansowe	1 303	27,9	19,1	23,4
K	Obsługa nieruchomości i firm	717	15,3	10,7	3,7
G	Handel	540	11,7	11,3	11,8
I	Transport i łączność	244	5,2	4,5	9,7
H	Hotele i restauracje	210	4,5	3,4	1,1
E	Zaopatrywanie w energię	122	2,6	2,7	4,4
F	Budownictwo	101	2,2	1,7	2,6
	Pozostałe działalności	58	1,2	1,0	3,4
	Ogółem	4 674	100,0	100,0	100,0

* do końca 2004 roku

Źródło: Opracowanie własne

Struktura inwestycji zagranicznych według sekcji PKD pokazuje dominację przemysłu przetwórczego (1379 mln USD) i pośrednictwa finansowego (1303 mln USD) w całkowitej wartości przyciągniętego przez Kraków kapitału. Łącznie obie sekcje skupiły do końca 2005 roku ponad 57% całości nakładów inwestycyjnych (tab. 2). W przypadku przetwórstwa przemysłowego był to jednak odsetek zdecydowanie niższy, niż analogiczna wartość dla województwa małopolskiego (46%) i Polski (40%). Odwrotnie przedstawia się sytuacja dla pośrednictwa finansowego. Udział tej sekcji w inwestycjach w Krakowie (28%) jest znacznie wyższy niż w województwie (19%) czy kraju (23%). Na tle Polski kilkakrotnie większe znaczenie w Krakowie odgrywają także obsługa nieruchomości i firm oraz branża hotelarsko-gastronomiczna. Zbliżonym udziałem cechuje się działalność handlowa. Niższymi udziałami odznaczają się natomiast: budownictwo, transport i łączność oraz energetyka.

ZATRUDNIENIE W FIRMACH ZAGRANICZNYCH

W roku 2005 firmy z kapitałem zagranicznym zatrudniały w Krakowie blisko 51 tys. osób, spośród 87 tys. pracujących w województwie. Rola Krakowa pod tym względem (obecnie 58% ogółu zatrudnionych) zauważalnie wzrosła od 2000 roku, kiedy to miasto skupiało 51% zatrudnienia w podmiotach zagranicznych. Na tle województwa małopolskiego jego stolica wyróżnia się zdecydowanie mniejszym udziałem przemysłu przetwórczego w strukturze zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym (tab. 3). Udział ten w latach 2000–2005 utrzymywał się na podobnym poziomie 32–33%, podczas gdy na obszarze całego województwa zmniejszył się o 5 punktów procentowych (tab. 3). W przypadku działalności handlowej tendencje dla tego samego okresu wykazują już daleko idącą zbieżność zarówno w przypadku miasta stołecznego, jak i województwa. Udział ten wykazuje wyraźny wzrost, przy czym jego dynamika w przypadku całego województwa jest niemal dwukrotnie wyższa.

W samym mieście dostrzec można zdecydowanie większą niż w regionie rolę pracujących w firmach zagranicznych działających w obsłudze nieruchomości i firm, a także hotelarstwie i gastronomii oraz budownictwie.

Tabela 3. Zatrudnienie w firmach z kapitałem zagranicznym w Krakowie oraz województwie małopolskim w 2000 i 2005 roku

PKD	Sekcja	2000				2005			
		Kraków		Region		Kraków		Region	
		Liczba zatr.	% ogółu	Liczba zatr.	% ogółu	Liczba zatr.	% ogółu	Liczba zatr.	% ogółu
D	Przetwórstwo przemysłowe	10,9	31,2	34,2	49,6	16,6	32,7	39,0	44,7
G	Handel	8,6	24,5	11,7	17,0	11,8	23,2	16,7	19,2
K	Obsługa nieruchomości i firm	2,1	5,9	2,3	3,3	7,4	14,6	8,1	9,3
J	Pośrednictwo finansowe	3,3	9,4	6,2	8,9	5,2	10,2	9,0	10,3
F	Budownictwo	4,6	13,2	5,3	7,7	3,5	6,8	4,2	4,8
H	Hotele i restauracje	2,3	6,5	3,3	4,8	2,9	5,7	4,0	4,6
I	Transport i łączność	2,3	6,5	4,8	7,0	1,8	3,6	3,5	4,0
E	Zaopatrywanie w energię	0,7	2,0	0,7	1,0	0,7	1,3	1,4	1,6
O	Pozostała działalność usługowa	0,3	0,8	0,4	0,6	1,0	1,9	1,4	1,6
	Ogółem	35,2	100,0	68,6	100,0	50,9	100,0	87,3	100,0

Źródło: Opracowanie własne

Struktura zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym w Krakowie według krajów pochodzenia wykazuje bardzo silne zróżnicowanie. Powyżej 1/10 zatrudnienia koncentruje się w firmach brytyjskich (18,5%), amerykańskich (18,1%), niemieckich (16,3%) oraz francuskich (11,4%). Łącznie cztery wymienione kraje skupiają 64% zatrudnienia. Z grupy mniejszych pod względem zatrudnienia inwestorów wymienić należy firmy z udziałami kapitału włoskiego (7,2%), holenderskiego (4,1%) i szwedzkiego (3,4%). Udział pozostałych krajów nie przekracza 2,5% w ogólnej liczbie zatrudnionych, niemniej jednak łącznie stanowią one ponad 1/5 całego zatrudnienia w tego rodzaju firmach w mieście.

INWESTYCJE ZAGRANICZNE W NOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA

Większość badaczy rozwoju gospodarczego zwraca uwagę na niebagatelną rolę inwestycji powstających od podstaw, jako tych, które szczególnie intensywnie pobudzają rozwój regionalny. Dzieje się tak w głównej mierze poprzez tworzenie nowych miejsc pracy oraz sieci powiązań funkcjonalnych z lokalną gospodarką, a więc kreowanie dochodowych i zaopatrzeniowych efektów mnożnikowych. Szczególne znaczenie nowych inwestycji rodzi konieczność wyodrębnienia tego zagadnienia spośród ogółu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Krakowie. Inwestycje typu greenfield zlokalizowane w Krakowie

pochłonęły 1 369 mln USD (tab. 4). Stanowią one niespełna 1/3 (29%) ogółu inwestycji zlokalizowanych w mieście. Jest to wartość nieco mniejsza niż udział inwestycji greenfield w całym województwie małopolskim (34%). Struktura inwestycji zagranicznych w nowe przedsięwzięcia analizowana według sekcji PKD ujawnia wyjątkową pozycję Krakowa w ramach województwa. Najwięcej kapitału przyciągnęły handel oraz obsługa nieruchomości i firm – każda z nich ponad 400 mln USD. Nowe inwestycje w tych dziedzinach koncentrują łącznie 60% ogółu inwestycji w nowe przedsięwzięcia w mieście.

Tabela 4. Inwestycje typu *greenfield* w Krakowie na tle województwa małopolskiego

PKD	Sekcja	Wartość inwestycji w mln USD		Odsetek inwestycji		Udział w inwestycjach zagranicznych ogółem danej sekcji		Udział w inwestycjach greenfield w regionie według sekcji
		Kraków	Region	Kraków	Region	Kraków	Region	
G	Handel	422	564	30,8	24,5	88,6	66,7	74,8
K	Obsługa nieruchomości i firm	403	407	29,4	17,7	51,6	61,4	99,0
D	Przetwórstwo przemysłowe	215	959	15,7	41,7	15,6	30,6	22,5
H	Hotele i restauracje	171	179	12,5	7,8	81,5	77,3	95,5
I	Transport i łączność	91	116	6,7	5,0	37,4	37,4	78,7
O	Pozostała działalność usługowa	49	57	3,5	2,5	87,7	85,1	85,1
J	Pośrednictwo finansowe	18	19	1,3	0,8	1,4	1,4	95,2
	Ogółem	1 369	2 301	100,0	100,0	29,3	33,5	56,8

Źródło: Opracowanie własne

Kraków na tle regionu wyróżnia się ponaddwukrotnie niższym od województwa udziałem inwestycji w nowe zakłady przemysłowe (15,7%). Nakłady na nowe fabryki pochłonęły 215 mln USD, przy czym ponad połowa tej wartości jest zasługą jednego inwestora (Donnelley). Na uwagę zasługuje również dominująca pozycja Krakowa w inwestycjach zagranicznych w hotele i gastronomię. Ze względu na swoją niekwestionowaną pozycję pod względem atrakcyjności turystycznej wśród dużych miast Polski stolica województwa skoncentrowała ogromną większość inwestycji zagranicznych w hotele i restauracje na terenie Małopolski. Ich wzrost w ostatnich kilku latach wiąże się bez wątpienia z poprawą dostępności komunikacyjnej miasta: realizacją kolejnych odcinków autostrady A4 i rozwojem sieci tanich połączeń lotniczych. Wspomnieć należy również o znaczących, sięgających 90 mln USD, inwestycjach zagranicznych w transporcie i łączności (7% ogółu).

Ponad 1/3 z blisko 1,4 mld USD nakładów poniesionych przez inwestorów zagranicznych na nowe przedsięwzięcia na terenie Krakowa to inwestycje amerykańskie³. Ponaddwukrotnie mniejsze zaangażowanie charakteryzuje kapitał niemiecki⁴ (17%), a niespełna trzykrotnie – francuski⁵ oraz izraelski⁶ (po 13%). Na inwestorów z Wysp Brytyjskich przypada 7% inwestycji *greenfield*.

Analiza inwestycji *greenfield* pokazuje, że nowe przedsięwzięcia zlokalizowane w stolicy województwa stworzyły łącznie 15,5 tys. miejsc pracy, spośród 27,4 tys. powstałych w województwie. W Krakowie 1/3 miejsc pracy w firmach zagranicznych powstała w nowych zakładach (tab. 5).

Tabela 5. Zatrudnienie w nowo powstałych przedsięwzięciach w Krakowie na tle województwa

PKD	Sekcja	Zatrudnienie w nowych zakładach ogółem (tys. osób)		Odsetek zatrudnienia		Udział nowych zakładów w zatrudnieniu w danej sekcji		Udział w zatrudnieniu w zakładach <i>greenfield</i> w regionie wg sekcji
		Kraków	Region	Kraków	Region	Kraków	Region	
G	Handel	7,8	10,2	50,7	37,1	66,2	60,8	76,9
D	Przetwórstwo przemysłowe	2,8	11,3	18,2	41,1	16,9	29,0	24,9
K	Obsługa nieruchomości i firm	1,8	1,8	11,7	6,6	24,3	22,5	98,9
H	Hotele i restauracje	1,7	2,2	10,8	7,9	57,3	8,6	76,7
J	Pośrednictwo finansowe	0,6	0,8	4,0	2,8	11,9	8,6	80,1
I	Transport i łączność	0,4	0,7	2,8	2,7	23,8	20,9	58,4
O	Pozostała działalność usługowa	0,3	0,4	1,9	1,5	44,2	41,7	71,4
	Ogółem	15,5	27,4	100,0	100,0	33,3	31,5	56,4

Źródło: Opracowanie własne

Inwestorzy stworzyli w Krakowie w przemyśle przetwórczym 2,8 tys. nowych miejsc pracy, przy 11,3 tys. w całym województwie. Dysproporcja ta staje się szczególnie wyraźna, jeśli porówna się obie wartości do ogółu nowo powstałych miejsc pracy w tego typu przedsięwzięciach. W przypadku stolicy województwa odsetek ten wynosi bowiem niespełna 1/5, podczas gdy dla całego województwa przekracza 40% (tab. 5). Wynika to niewątpliwie

³ Donnelley, UIH, Starwood Hotels & Resorts, Radisson Hotels & Resorts, Polish Enterprise Fund, Tishman Speyer Properties, Delphi, Advent International i Copernicus Capital Partners, Motorola, Riverside, McDonald's.

⁴ HGA Capital Grundbesitz und Anlage GMBG i ECE, Apollo Real Estate Advisors i Rida Development, Polonia Property Fund, OBI Systemzentrale, Rewe Zentrale i Otto Versand, Metro, Passauer Neue Presse, DeTeMobil, Kaufland Stiftung & Co.

⁵ Carrefour, Air Liquide, Casino, Accor, Envergure Hotels, Auchan.

⁶ Plaza Centers Europe, Kardan Group, I.T. International Theatres.

z przyciągania przez Kraków inwestycji, cechujących się wysoką kapitałochłonnością, wymagających więc także wykwalifikowanej siły roboczej, jak również wyższych, w stosunku do reszty regionu, kosztów pracy. Połowa miejsc pracy utworzonych w nowych przedsięwzięciach przez podmioty z kapitałem zagranicznym na terenie Krakowa przypada na działalność handlową. Z łącznej liczby 10,2 tys. miejsc pracy powstałych w tej dziedzinie w regionie, stolica województwa skupiła 7,8 tys. (77% ogółu). Na obsługę nieruchomości i firm przypada 1,8 tys. nowych miejsc pracy. Cechą charakterystyczną tej branży na tle województwa jest jej niemal absolutna koncentracja w samym Krakowie.

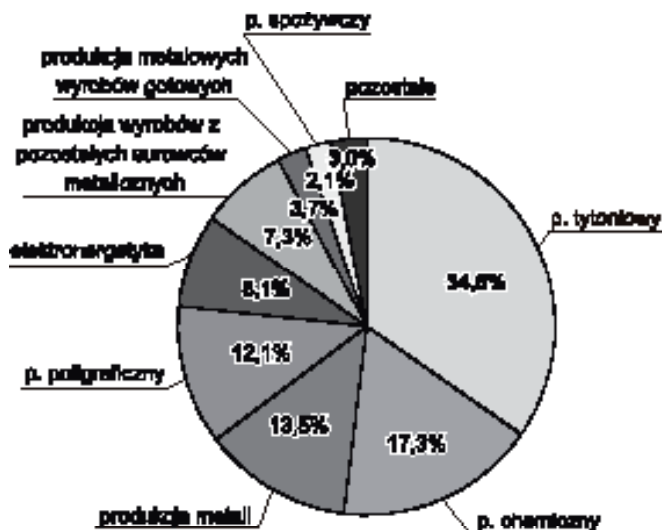
INWESTYCJE ZAGRANICZNE W PRZEMYSŁE KRAKOWA

Nakłady poniesione w krakowskim przemyśle przez firmy z kapitałem zagranicznym sięgnęły do końca 2005 roku 1,5 mld USD. Odpowiada to 45% ogółu zagranicznych inwestycji przemysłowych w województwie małopolskim (tab. 6). Dominacja stolicy regionu w tej dziedzinie gospodarki widoczna jest przede wszystkim w przemyśle tytoniowym, chemicznym, produkcji metali oraz działalności wydawniczej i poligraficznej. Cztery wymienione działy wytwórczości przemysłowej przyciągnęły łącznie 1 150 mln USD, co daje 83% ogółu BIZ w krakowskim przemyśle przetwórczym. Spośród branż⁷, w które w województwie małopolskim zainwestowano ponad 100 mln USD, największe różnice w stosunku do struktury branżowej BIZ Krakowa występują w przemyśle spożywczym, który decyduje o 20% BIZ w przemyśle przetwórczym regionu, przy zaledwie 2,3% w Krakowie. Podobnymi przypadkami są przemysł papierniczy, który w Małopolsce przyciągnął ponad 100 mln USD (3,3%), a w stolicy regionu zaledwie 2 mln, oraz produkcja metalowych wyrobów gotowych z odpowiednio 233 mln USD (7,5%) w województwie i 41 mln USD (2,9%) w jego stolicy (ryc. 3). Przewaga województwa widoczna jest także w zakresie produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, maszyn i urządzeń oraz maszyn biurowych i komputerów. Pozostałe gałęzie przemysłu mają w strukturze branżowej BIZ przemysłu Krakowa udział od półtora do dwóch razy większy aniżeli w województwie. Jedynym wyjątkiem od tej reguły jest produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, której udział w BIZ jest prawie identyczny w Krakowie i regionie.

Największymi inwestorami pod względem wielkości zainwestowanego w przemyśle Krakowa kapitału są firmy amerykańskie (ryc. 4). Reprezentują one blisko połowę (47%) wartości BIZ. Warto zauważyć, że tak wysoki udział jest w głównej mierze wynikiem zaangażowania dwóch inwestorów: Philip Morris oraz RR Donnelley. Ponad 1/8 zainwestowanego kapitału przypada na chorwackie przedsiębiorstwo Pliva. Od roku 2004, z przejęciem koncernu Polskie Huty Stali, a wraz z nim Huty im. T. Sendzimira, w Krakowie pojawił się bardzo duży inwestor zagraniczny – koncern LNM. Za kraj pochodzenia tego inwestora przyjęto Wielką Brytanię, zarówno ze względu na miejsce stałego pobytu (Londyn) głównego jego udziałowca – Lakshmi Mittal, jak i posiadanie przez niego brytyjskiego obywatelstwa. Ponad 174 mln USD (12%) stanowią inwestycje kapitału francuskiego związane z zakupem przez Electricité de France Elektrociepłowni Kraków oraz nowym zakładem wybudowa-

⁷ Produkcja wyrobów tytoniowych, produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych, produkcja metali, działalność wydawnicza i poligraficzna, produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.

nym przez Air Liquide. Jedynym dużym inwestorem pochodzenia tureckiego jest koncern Rumeli, który nabył Cementownię Nowa Huta. Inwestycje niemieckie w wysokości ponad 60 mln USD są m.in. efektem działalności Passauer Neue Presse i w mniejszym stopniu Continental Can Europe (White Cap Polska).

Rys. 3. Struktura inwestycji zagranicznych w przemyśle przetwórczym i elektroenergetyce Krakowa według działów PKD

Źródło: Opracowanie własne

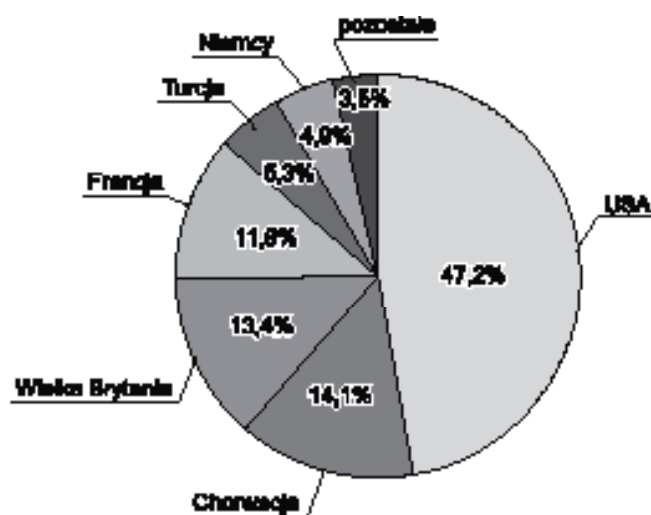
Tabela 6. Struktura inwestycji zagranicznych w przemyśle Krakowa na tle województwa małopolskiego według sekcji i działów PKD w latach 1989–2005

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD		Udział Krakowa w regionie	Odsetek inwestycji w danej sekcji		Odsetek inwestycji ogółem	
		Kraków	Region		Kraków	Region	Kraków	Region
CDE	Przemysł	1 500,4	3 317,8	45,2	–	–	32,1	48,3
D	Przetwórstwo przemysłowe	1 378,8	3 131,2	44,0	100,0	100,0	29,5	45,6
16	produkcja wyrobów tytoniowych	521,7	574,8	90,8	37,8	18,4	11,2	8,4
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	259,4	339,5	76,4	18,8	10,8	5,5	4,9
27	produkcja metali	188,0	254,3	73,9	13,6	8,1	4,0	3,7
22	działalność wydawnicza i poligraficzna	181,9	208,2	87,4	13,2	6,6	3,9	3,0

26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych	109,6	232,5	47,1	7,9	7,4	2,3	3,4
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	40,7	234,1	17,4	2,9	7,5	0,9	3,4
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	31,9	629,4	5,1	2,3	20,1	0,7	9,2
37	zagospodarowywanie odpadów	17,1	20,7	82,6	1,2	0,7	0,4	0,3
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	6,9	11,7	58,5	0,5	0,4	0,1	0,2
18	produkcja odzieży	6,7	14,4	46,2	0,5	0,5	0,1	0,2
25	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	4,4	51,6	8,4	0,3	1,6	0,1	1,8
29	produkcja maszyn i urządzeń	3,4	21,4	16,0	0,2	0,7	0,1	0,3
21	produkcja papieru i wyrobów z papieru	2,0	104,3	1,9	0,1	3,3	0,0	1,5
17	włókiennictwo	1,9	1,9	100,0	0,1	0,1	0,0	0,0
32	produkcja sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych	1,6	1,6	100,0	0,1	0,1	0,0	0,0
30	produkcja maszyn biurowych i komputerów	1,3	46,8	2,8	0,1	1,5	0,0	0,7
E	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	121,6	185,1	65,7	100,0	100,0	2,6	2,7

Źródło: Opracowanie własne

W latach 1989–2005 kapitał zagraniczny dokonał w stolicy województwa małopolskiego inwestycji w 95 dużych i średnich podmiotów produkcyjnych, z czego połowę stanowią firmy, w które zaangażowano co najmniej 1 mln USD (tab. 7). Zdecydowaną większość, bo ponad 3/4 ogółu kapitału zagranicznego w przemyśle, koncentruje pięciu wielkich inwestorów, których łączne nakłady przekroczyły do końca 2005 roku 1,1 mld USD.

Rys. 4. Struktura inwestycji zagranicznych w przemyśle w Krakowie w latach 1989–2005 według kraju pochodzenia kapitału

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 7. Struktura wielkościowa BIZ w przemyśle Krakowa w latach 1989–2005

Wartość inwestycji w mln USD	Liczba firm	Skumulowana liczba firm	Udział w skumulowanej liczbie firm	Wartość inwestycji (mln USD)	Udział w BIZ w przemyśle	Udział w BIZ skumulowany
powyżej 100	5	5	5,3	1 159,4	77,3	77,3
50–100	1	6	6,3	79,1	5,3	82,5
20–50	3	9	9,5	80,2	5,3	87,9
10–20	5	14	14,7	62,4	4,2	92,0
5–10	5	19	20,0	39,6	2,6	94,7
1–5	30	49	51,6	64,5	4,3	99,0
poniżej 1	46	95	100,0	15,3	1,0	100,0
Ogółem	95	–	–	1 500,4	100,0	–

Źródło: Opracowanie własne

Firmy z kapitałem zagranicznym zatrudniały w 2005 roku w Krakowie ponad 17 tys. osób. W stosunku do 2000 roku odnotowano blisko 50% wzrost (tab. 8). Jest on przede wszystkim efektem pojawienia się brytyjskiego LNM w krakowskiej hucie oraz spółkach, w których posiadała ona udziały. Poza produkcją metali znaczące zwiększenie zatrudnienia (od 0,3 tys. do 0,8 tys. osób) nastąpiło również w produkcji wyrobów z pozostałych surowców metalicznych, produkcji maszyn i urządzeń oraz przemyśle samochodowym. Bezwzględne spadki zatrudnienia dotknęły przemysł odzieżowy, produkcję wyrobów tytoniowych i przemysł chemiczny. Trzy branże wytwórczości zatrudniające najwięcej osób skupiały w 2005

roku ponad połowę (55%) zatrudnienia w przedsiębiorstwach przemysłowych z kapitałem zagranicznym.

Tabela 8. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłowych z kapitałem zagranicznym w Krakowie w 2005 roku

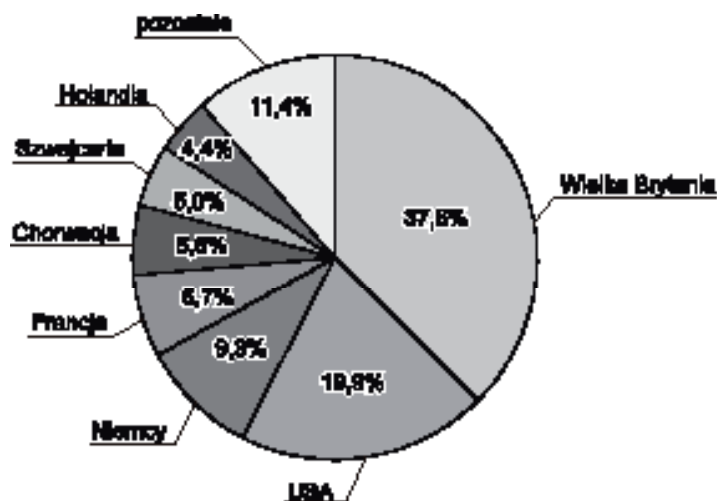
PKD	Sekcja/Dział	Zatrudnienie (tys. osób)		Udział w zatrudnieniu		Zmiana 2000–2005 w %
		2005	2000	2005	2000	
CDE	przemysł	17,6	11 687	100,0	100,0	48,3
D	przetwórstwo przemysłowe	16,7	10 993	100,0	100,0	51,7
27	produkcja metali	5,5	0,0	33,3	0,0	–
22	działalność wydawnicza i poligraficzna	2,2	1,7	12,9	15,5	26,5
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	1,5	1,9	9,1	17,6	-21,4
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców metalicznych	1,4	0,6	8,4	5,7	124,4
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	1,3	1,3	7,8	11,8	1,2
16	produkcja wyrobów tytoniowych	1,2	2,1	7,4	19,5	-42,7
18	produkcja odzieży	1,0	1,6	6,1	14,3	-35,6
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	0,6	0,6	3,9	5,5	6,6
29	produkcja maszyn i urządzeń	0,5	0,0	3,0	0,4	1137,5
34	produkcja części i akcesoriów do pojazdów samochodowych i ich silników	0,3	0,0	1,8	0,0	–
37	zagospodarowywanie odpadów	0,2	0,3	1,4	2,4	-7,7
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	0,2	0,4	1,1	3,3	-49,6
E	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0,6	0,7	100,0	100,0	-4,3

Źródło: Opracowanie własne

Porównanie struktury zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym (rys. 5) ze strukturą inwestycji według kraju pochodzenia kapitału (rys. 4) pozwala na identyfikację specyfiki aktywności inwestorów z poszczególnych krajów. Do najbardziej kapitałochłonnych należą inwestycje amerykańskie, chorwackie i francuskie, zaś wśród charakteryzujących się wysoką pracochłonnością znajdują się inwestycje brytyjskie i szwajcarskie. Wyjątkowo wysoki udział w strukturze zatrudnienia firm pochodzących z Wielkiej Brytanii jest rezultatem wspomnianych już inwestycji związanych z dawną Hutą im. T. Sendzimir⁸. Większość krajów, z których pochodzą inwestorzy w przemyśle Krakowa preferuje inwestycje kapitałochłonne. Wskazuje to na stosunkowo wysokie tzw. koszty utopione i w efekcie względnie

⁸ Obecnie Mittal Steel Poland Oddział w Krakowie.

mniej niż niebezpieczeństwo przeniesienia zlokalizowanej dotychczas w Krakowie produkcji do państw lub regionów o dużo niższych kosztach pracy.

Rys. 5. Struktura zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym w przemyśle Krakowa według kraju pochodzenia kapitału w 2005 roku

Źródło: Opracowanie własne

Kraków odgrywa dominującą rolę w zakresie inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim. Na jego terenie skoncentrowało się ponad 66% spośród ogółu zainwestowanego w Małopolsce kapitału zagranicznego (4,7 mld USD) oraz ponad połowa (58%) z 87 tys. pracujących w firmach z kapitałem zagranicznym. Cechą charakterystyczną Krakowa na tle województwa i kraju jest niski udział sektora przemysłowego, który mimo to pozostaje dominującą sekcją gospodarki pod względem wartości przyciągniętego kapitału. Stan ten wynika z niedawnej prywatyzacji największego przedsiębiorstwa przemysłowego miasta, obecnie noszącego nazwę Mittkal Steel Poland Oddział w Krakowie. W związku z realizacją w tym przedsiębiorstwie największej w kraju inwestycji w przemyśle hutniczym – nowej Walcowni Gorącej Blach, której łączne koszty szacowane są przez inwestora na ok. 1,2 mld PLN, można pokusić się o przypuszczenie, że sytuacja ta nie ulegnie w najbliższych latach większym zmianom. W nieco dalszej przyszłości należy jednak oczekiwać względnego spadku roli przemysłu w wartości inwestycji zagranicznych w Krakowie. Wpływ na to będą miały dwa zasadnicze czynniki: z jednej strony postępujące procesy tercjalizacji gospodarki stolicy województwa, jako miasta centralnego, skupiającego tzw. usługi wyższego rzędu, z drugiej zaś fakt, że aktualna oferta miasta dla dużych inwestorów z sektora przemysłowego *de facto* nie istnieje (Domański, Jarczewski 2006).

Przedsiębiorstwa przemysłu przetwórczego z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowane w Krakowie są największym z wszystkich branż działalności gospodarczej zagranicznym pracodawcą w Krakowie, skupiającym blisko 1/3 całego wolumenu zatrudnienia. Należy podkreślić, że duże zagraniczne firmy przemysłu przetwórczego odgrywają zdecydowanie ważniejszą rolę w gospodarce miasta niż przedsiębiorstwa handlowe. Wynika to

z generowanych przez siebie efektów mnożnikowych, zarówno dochodowych, jak i zaopatrzeniowych.

Kolejną cechą charakterystyczną inwestycji zagranicznych w sektorze przemysłowym stolicy województwa jest 2,5-krotnie niższy niż w regionie udział inwestycji przypadających na działalność przemysłową w nowe przedsięwzięcia. W przypadku handlu i usług w Krakowie skupia się co najmniej 75% ogółu nakładów inwestycyjnych na nowe przedsięwzięcia (*greenfield*) w województwie.

Znamienny jest fakt, że ponad 3/4 ogółu inwestycji zagranicznych w przemyśle Krakowa przypada na zaledwie pięciu inwestorów (Philips Morris, Mittal Steel, Pliva, Donnelley, Electricité de France). W związku z tym wpływ strategii dalszego rozwoju ww. firm i rola, jaka zostanie w nich przeznaczona ich krakowskim oddziałom, będzie miała niebagatelny wpływ na kształtowanie się znaczenia przemysłu w gospodarce miasta, a w pewnym stopniu również regionu.

Literatura

Detailed benchmark definition of foreign direct investment, 1994, OECD, Paris.

Domański B., 2001, *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski. Prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Kraków.

Domański B., 2002, *Problemy metod badań inwestycji zagranicznych w Polsce w układach przestrzennych*, [w:] H. Rogacki (red.), *Możliwości ograniczenia i zastosowania badawczych metod w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, Poznań, s. 197–206.

Domański B., Działek J., Gwosdz K., Huculak M., Janas K., Jarczewski W., Micek G., Sobala-Gwosdz A., 2006, *Inwestycje zagraniczne w Małopolsce 1989–2005*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.

Domański B., Jarczewski W. (red.), 2005, *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.

Latocha T., 2005, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Unii Europejskiej w świetle teorii rozwoju regionalnego i teorii lokalizacji*, „Studia Europejskie”, t. 2, s. 45–62.

Sobala-Gwosdz A., 2006, *Ośrodki wzrostu i obszary stagnacji w województwie podkarpackim*, Kraków.

Stryjakiewicz T., 1999, *Adaptacja przestrzenna przemysłu w Polsce w warunkach transformacji*, Poznań.

Foreign investments in Kraków industry

The paper consists of three main parts. The first part sketches out the role of Kraków in the foreign investments in the Małopolskie voivodship. In the second part, the Author presents the activity of foreign investors in Kraków industry in relation to the analogical processes in the whole voivodship. The last part contains a description of the greatest foreign investments in the industrial sector in Kraków. The article is partly based on the results of research in foreign capital enterprises in the Małopolskie voivodship, conducted in recent years by the Regional Development Section of the Institute of Geography and Spatial Management of the Jagiellonian University, with the participation of the Author.